

Jornada “CIUTADANIA, DRETS I SALUT MENTAL: PROTECCIÓ JURÍDICA I ATENCIÓ INTEGRAL”

7 de novembre de 2008

Auditori ONCE Catalunya - Barcelona

L'assistència sanitària dins de la presó ha estat un motiu de preocupació constant des de la reforma psiquiàtrica. Tant les persones amb malaltia mental en els centres penitenciaris, els seus familiars (que acostumen a ser les pròpies víctimes dels delictes que aquests han comès), i els professionals de la salut mental viuen amb especial preocupació aquesta complexa situació ja que aquest col·lectiu compleix una doble condemna: la presó i la seva pròpia malaltia mental, en un context tan hostil com és el centre penitenciar. A ells i a les seves famílies dediquem aquesta Jornada, amb la idea de donar a conèixer la dramàtica situació que pateixen, per exigir a totes les administracions (institucions penitenciàries, judicials, sanitàries, de serveis socials, etc) el compliment de la legalitat, reivindicant la necessitat de prioritzar en programes específics per a aquest col·lectiu i assegurar una atenció a la salut mental de tots, també d'aquells que han comès un fet delictiu.

L'objectiu és resoldre la difícil equació de combinar les mesures d'atenció a la salut mental i les mesures de seguretat, sense oblidar que l'execució d'un delicte per part de les persones amb malaltia mental és menys freqüent del què la societat pressuposa i que, el dret a una atenció a la salut mental no ha d'estar renyida amb les funcions inherents a una institució penitenciària.

Per a la societat en general, són ciutadans invisibles per als quals no existeixen suficients programes específics preventius, de tractament i/o de rehabilitació, quan haurien de ser un col·lectiu prioritari per la seva situació de vulnerabilitat. Si estiguessin atesos, molts d'ells no tornarien a les presons. De fet, el 50% dels malalts mentals delinqueixen perquè han patit una descompensació o brot psicòtic, generalment per no portar un tractament adequat.

Creiem que estem molt lluny de disposar dels serveis protectors de salut durant l'internament i dels serveis de rehabilitació psicosocial i atenció integral necessaris que facilitin un procés de reinserció social una vegada la persona finalitza el seu període de reclusió.

Moltes de les persones amb malaltia mental no haurien d'haver arribat a institucions penitenciàries si s'hagués ofert una xarxa flexible i integral de dispositius d'intervenció i seguiment d'aquests casos que tanta alarma social susciten. Aquelles persones que han comès un delictes, i existeix una relació directa entre la comissió del delictes i la seva malaltia mental, han de declarar-se inimputables i no haurien d'ingressar en un centre penitenciari sinó en un altre dispositiu de caràcter sanitari per assegurar el dret que tot ciutadà té a l'atenció a la salut. Però molts d'ells ni tan sols han estat detectats previs al delictes i són jutjats -no prenent en consideració la discapacitat derivada de la malaltia mental-, per la qual cosa són imputats amb penes privatives de llibertat. Un centre penitenciari no és un lloc adequat per assegurar un mínim d'assistència i qualitat de vida per a aquestes persones.

Una vegada a la presó, en el cas de detectar l'existència de malaltia mental (en moltes ocasions els seus símptomes es confonen amb les parets de la presó) el tractament en les infermeries psiquiàtriques no és suficient ni té una perspectiva d'integració comunitària. A més, aquestes persones són rebutjades fins i tot pels propis presos ja que els seus comportaments i la seva falta d'adaptació al mitjà genera en la població reclusa desconeixement i major aïllament del malalt.

En general, la problemàtica i necessitats d'aquest col·lectiu impedeixen al pacient que es troba privat de llibertat adaptar-se a la vida a la presó i que exigeix, en la majoria dels casos, un tractament psiquiàtric i rehabilitador en molts casos incompatibles amb la permanència en un centre tancat. Si bé existeixen alguns recursos per atendre els malalts mentals en la comunitat que seran abordats durant aquesta Jornada, el perfil de molts dels malalts que són en un centre penitenciari no encaixa en els escassos recursos existents. Es tracta de malalts mentals sense suport familiar ni mitjans econòmics, molts d'ells amb patologia dual i sense relacions amb l'exterior, reincidents i sense seguiment per part dels serveis sanitaris comunitaris a la seva posada en llibertat. Al carrer, molts d'ells sense sostre i amb formes de vida totalment marginals sense l'atenció ni l'assistència adequades, retornaran a la presó en el pitjor dels casos.

Espanya és l'estat europeu amb major nombre de reclusos en les seves presons. El 25% d'ells pateix un trastorn mental que requereix d'intervenció psiquiàtrica, xifra que s'incrementa si incloem a persones amb trastorns de la personalitat i consum de substàncies tòxiques. En referir-nos a les persones amb trastorn mental greu, la xifra l'hem de situar entre un 5 i un 10%. Per a aquest col·lectiu, existeixen diverses possibilitats regulades en el nostre ordenament jurídic que possibilitarien el tractament fora de la presó dels malalts mentals, però no acostumen a aplicar-se, entre altres motius, per la falta de recursos públics.

2. REIVINDICACIONS DES DEL MOVIMENT ASSOCIATIU

- Sensibilitzar la població general i donar a conèixer a tots els agents implicats, la precària situació que pateixen les persones amb malaltia mental que han comès un fet delictiu.
- Exigir a les institucions penitenciàries, judicials, sanitàries i de serveis socials un major compromís en l'atenció a aquest col·lectiu, amb el compliment de la legalitat i la creació de més i millors programes i recursos intra i extrapenitenciaris.
- Desenvolupar els mecanismes administratius oportuns perquè aquest col·lectiu pugui accedir als programes i serveis d'integració sociocomunitària de la xarxa d'atenció a la salut mental, així com crear nous projectes i serveis específics per a aquesta problemàtica.
- Impulsar campanyes de prevenció en poblacions amb persones d'alt risc d'exclusió social.
- Formació als professionals de la xarxa de salut mental i serveis socials sobre les característiques específiques d'aquest col·lectiu, prioritzant en la seva intervenció per la continuïtat assistencial.
- Formació als professionals d'institucions penitenciàries sobre les necessitats i característiques específiques d'aquest col·lectiu i el seu maneig en institucions penitenciàries.
- Crear serveis específics de suport a familiars de persones amb malaltia mental en centres penitenciaris.
- Potenciar els programes d'integració comunitària en persones amb malaltia mental previ al compliment de condemna per disminuir índexs de reincidents.
- Assegurar una major coordinació entre la xarxa penitenciària, sanitària, justícia i serveis socials.
- Articular els mecanismes adequats per augmentar l'aplicació de les Mesures Penals Alternatives per a aquelles persones amb malaltia mental i per disminuir el nombre de persones amb malaltia mental en centres penitenciaris, utilitzant qualsevol de les possibilitats que la legislació actual preveu.